HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi
tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 9 İkincikânun 1940 Sayı : 99

URFADA ZİYARET YERLERİ

I

Urfada Ayni Zeliha ve Abdurrahman gölü hakkında rivayetler. — Nemrudun devrinde bir kâhin varmış, remil dökermiş. Bir gün Nemrut bu kâhine remil döktürmüş. Kâhin demiş ki: «Yakında senin tahtına geçecek bir erkek çocuk dünyaya gelecektir.» Bunu işiten Nemrut kızmış:

— Vay, kim ola ki benim tahtıma geçe; hemen şimdi emir veriyourm, her evin kapısında bir asker nöbet beklesin, kimin erkek çocuğu doğarsa hemen doğan çocuk öldürülsün, çocuk kızsa dokunulmasın.»

Diye haykırmış. İbrahim Halilin annesi gebe ve İbrahimi doğurmak üzere imiş. Nemrudun emri üzerine kendi kapısının önünde de bir askerin nöbet beklediğini görünce korkmuş. Bunun bir hemşiresi varmış, demiş k:

— «Niçin korkuyorsun, mademki onlar, çocuk erkek olursa öldürecekler, o halde onlar bize ermeden biz işimizi görürüz, merak etme.»

Bir iki gün sonra İbrahim dünyaya gelmiş. Çocuk doğunca kundaklayıp külhana atmışlar. O gün ekmek pişirdikleri için külhan sıcakmış. O gün akşama kadar çocuk, tandırın içinde kalmış. Çocuğun yandığına inanan annesile hemşiresi akşam olup karanlık basınca demişler ki, «Bari gidip karanlıkta çocuğun külünü dışarı atalım.» Bunun üzerine tandırın kapağını açmışlar, bir de baksınlar ki, İbrahim Halil, baş parmağını ağzına almış emiyor ve annesile teyzesine bakıp gülüyor. Bu hali gören İbrahim Halilin annesile teyzesi, hayrette kalıp korkmuşlar, sonra çocuğu oradan almışlar. Anası dayanamı-

yarak:

— «Ne olursa olsun, evlâdımı kendi sütüm ile besleyeceğim» demiş. Çocuk böylelikle kimse duymadan anasının, babasının yanında kalmış.

İbrahim Halili, babası da çok severmiş. Bu adam, Nemrudun putçu başısı imiş, bütün iyi putları o yaparmış. Bir gün kâhin, Nemrudun yanına gelerek:

— Senin tahtına geçecek çocuk dünyaya gelmiştir, hayattadır, demiş. Nemrut hiddetlenerek:

— Bu kimdir, kimin çocuğudur, haber ver, yoksa seni şimdi öldürtürüm, diye kâhini tehdit etmiş. Bu tehdit karşısında kâhin korkarak:

— İşte, senin tahtına geçecek çocuğun babası budur, diye Nemrudun putçu başısını göstermiş. Putçu başı, her ne kadar inkâr etmişse de Nemrut çocuğu öldürtmek istemiş. Putçu başı da evine gizlice haber göndererek çocuğu hemen kaçırmalarını bildirmiş. Putçu başının karısı, çocuğunu bir mağaraya götürüp bırakmış. Kendisi oradan ayrılınca Allah tarafından mağaranın kpısını bir örümcek ağ ile kapamış.

Nemrudun adamları, öldürmek için, putçu başının evine geldikleri zaman çocuğu bulamamışlar. Kâhin ise «Çocuk mutlaka hayatta, her halde bir yere saklamışlardır» diye ısrar edince Nemrut, mağaraların aranmasını emretmiş. Her tarafı aramışlar, çocuğu hiç bir yerde bulamamışlar. Nemrudun adamları, kapısının ağzı örümcek ağı ile örtülmüş mağaranın önüne gelince durmuşlar, bakmışlar ki içeri girmek mümkün değil, «Eğer çocuk bu mağaraya getirilmiş olsaydı, örümcek ağlarının bozulması lâzımgelirdi» diyerek oradan uzaklaşmışlar. Çocuk mağarada yalnız kalmış, bu esnada bir geyik gelerek İbrahim Halile meme vermiş. Birkaç gün sonra ana ve babası tahammül edemiyerek çocuklarını mağaradan almağa karar vermişler. Mağaranın önüne geldikleri zaman görmüşler ki, bir geyik oturmuş, çocuklarını emziriyor. Çocuğu mağaradan alıp eve getirmişler. Bir müddet geçince, İbrahim Halil büyümüş. Bir gün babası, Nemrudun yanında put yaparken ona demiş ki:

— Benim bir oğlum var, şu yaptığım Tarı (Tanrı) hakkiçün ona dokunma.

Nemrut, dokunmıyacağına söz verince, çocuğu Nemrudun yanına götürmüş. İbrahim Halil, çok güzelmiş, Nemrut bu çocuğu pek sevmiş, İbrahim de onu sever gibi yaparak boynuna sarılmış ve sakalını yolmağa başlamış. Bu harekete kızan Nemrut:

— Bu çocuk sakalımı mahsus yoluyor, diye hiddetini göstermeğe başlamış. Yanındakiler, çocuğun bir şeyden haberi olmadığını ileri sürerek mazur görülmesini dilemişler. Bunun üzerine Nemrut derhal iki tabak getirilerek birinin içine ateş, diğerinin içine de altın konulmasını emretmiş. Emri yerine getirilince İbrahim Halili bu iki tabağın önüne oturtmuşlar, İbrahim Halil evvelâ altınları almak istemiş, fakat eli titriyerek ateşi alıp ağzına götürmüş. Çocuğun altınları almayıp ateşi ağzına götürmesi Allahın emrile olmuş. Bu hâdiseden Nemrut anlamış, çocuk hakikaten sakalını yolarken bilmeden hareket ediyor.

İbrahim biraz daha büyümüş, bir gün en büyük putu balta ile parçalamış. Bunu gören Nemrut demiş ki:

— Sen Allahtan korkmuyor musun, yaptığın günah değil mi?

İbrahim, keyfiyeti babasına haber vermiş. Nemrut ta kendisinin öldürülmesini ferman etmiş. Urfada kale gibi bir yerde iki sütun vardır. Buraya halk «Mancınık» diyor. Bu iki sütuna büyük bir ip bağlamışlar, İbrahimi bu ipin ortasına oturtarak sallamışlar. Evvelce Urfanın her tarafı ormanlıkmış. Ormanlardan odun kesip getirmişler. İbrahimi oturttukları salıncağın altına küme halinde yığarak ateşlemişler. Ateş kızışınca İbrahimi şiddetle sallıyarak bu ateşe atmışlar. Allahın inayetile ateş su olmuş. Bu suya şimdi halk «Ayni Zeliha» gölü diyor.

Ateş su olunca, Nemrudun tebeası bakmışlar ki, bu suyun ortasında altın bir taht üzerinde İbrahim oturuyor. Korku içinde vaziyeti derhal Nemruda haber vermişler. Nemrut, askerlerine İbrahimi öldürmelerini emretmiş. Askerler hücum etmişler, İbrahim ise tek başına o kadar kişiye karşı durmuş. O sırada sürü halinde sivrisinekler peyda olarak bütün askerlerin burnundan girip beyinlerini delerek onları öldürmüşler. Bu askerleden bir tane kaçmış, Nemrudun yanına gelmiş, hâdiseyi anlatmış; Nemrut buna inanmamış. Fakat o esnada iki sivrisinek gelip Nemrudun burnundan girmişler, kafasının zonkladığını hisseden Nemrut yumruklarile başına vurmağa başlamış, vurdukça kafasının zonklaması biraz hafiflemiş. Başı tekrar zonklamağa başlayınca «Yumruklarınızla başıma vurunuz» diye emretmiş. Yanındakiler Nemrudun başını yumruklamağa başlamışlar ve vura vura canını cehenneme göndermişler. Urfanın ismi evvelce başka iken Nemrudun kafasına vurulması için «Ur ha, ur ha» demesi dolayısile sonradan «Urha», biraz geçince de «Urfa» olmuştur.

İbrahimi öldürmek için ormanlardan kesilip getirilen odunların hepsi

ERZURUM OYUNLARI

Erzurum köylerinde oynanan kadın oyunları, şehirde oynanan oyunların iptidaî şekillerinden ibarettir. Burada oyunlar hakkında söylenen rivayet ve hikâyeler yoktur. Erzuruma civar vilâyetlerin oyunlarile Erzurum oyunları arasında müşabehet ve münasebet aramamalıdır. Erzurum oyunları el, kol ve ayak hareketlerinden, Erzuruma civar vilâyetlerin oyunları ise yerde sıçramadan ibarettir.

Eski Erzurumda Rum yoktu, yalnız Ermeniler vardı. Ermeniler ise İslâm Türkler arasına eski an'aneler kalın bir perde çekmiş olduğundan Erzurum Ermenileri, Müslüman Türklerle nadiren temas etmiş, bu temas da yalnız ticarî sahada kalmıştır. Fikir ve san'at sahalarında Erzurum Türklerile Ermenileri hiç bir münasebette bulunmamış, bunun için Erzurumun yerli Türk oyunlarını Ermeniler öğrenmek fırsatını kazanamamıştır.

---

balık olarak suyun içinde kalmış. Bunun için «Ayni Zeliha» gölünün balıkları şimdi mukaddes sayılıyor, onlara kimse ilişmediği gibi pişmiş buğday ve mısır atıyorlar. Bu cihetle «Ayni Zeliha» gölünün balıkları insanlara alışıktır.

Urfanın ormanları Nemrut tarafından kestirildiği için kurumuş. Bugün Urfada orman yoktur. Bu sebeple de odun ve odun kömürü Urfaya civarından gelir ve pahalı satılır.

«Urfalı 50 yaşlarında Sultan Bacı»

Gerek Halilürrahman gölü, gerek Ayni Zeliha, Urfa halkınca mukaddes sayılan göllerdir. Bunlar hakkındaki rivayetler huşû ile anlatılır. Halilürrahman gölünde eskiden gayet büyük bir ak balık varmış. Kadir gecesi, yahut cuma gecesi, istiyen abdest alıp niyet ederek her ne muradı varsa, bir kâğıda yazar, kâğıdı götürüp Halilürrahman gölüne atarmış, eğer muradı hasıl olacaksa balık suyun yüzüne çıkarak kâğıdı alır, götürür, muradı hasıl olmıyacaksa kâğıt suyun üstünde kalırmış. Şimdi bu ak balık yoksa da yavrusu vardır. Büyük balık öleli dört sene oluyormuş. Bir gün gölde top sesine benzeyen bir ses işitilmiş. Âlimler ve şeyhler derhal gölün etrafında toplanmışlar, bakmışlar ki gayet büyük bir ak balık suyun üstünde duruyor. Balığın öldüğünü anlamışlar ve gölden çıkarıp kefenleyerek ilâhilerle balığı gömmüşler. Balığın ziyaretgâhı, Halilürrahaman camiinin içindedir.

Müşfika İnan

Yerli Erzurum oyunlarını Ermenilerden bilenler, ancak umumî kadınlardır ki, bunlara eski devirde «Kahpe oyuncu» denirdi. Evlenme ve sünnet münasebetile yapılan âlemlere bu kadınlar pazarlıkla ve muayyen bir ücret mukabilinde getirilir ve oynatılırdı. Şimdi ne bu âlemlere, ne de bu oyunculara Erzurumda iltifat eden yoktur.

Erzurumda eskiden evlenme ve sünnet münasebetile yapılan âlemlerden başka, diğer bazı vilâyetlerin «Oturak» âlemlerine benzeyen eğlence meclisleri de kurulurdu. Bu meclislerde kadın oynar ve mecliste bulunanların birinin önünde çökerdi. Kadının, önünde çöktüğünü gören Erzurumlu cebinden para çıkararak oyuncunun alnına yapıştırırdı. Oyuncunun mecliste bulunanlardan birinin önünde çökmesi, vücudün tamamile arkaya doğru kırılmasını icap eden oyunlar da yapılırdı. Oyuncu kadın, birinin önünde çökünce, alnına para yapıştırılıncaya kadar o vaziyette oynar ve alnına para yapıştırılınca kalkıp ortada oyununa devam ederdi. Oyuncu kadın, bir oyunda beş on kişinin önünde çöker ve topladığı para kendisinin olurdu.

Eskiden Erzurumda kadın oynatılan meclislerde kıskançlık yüzünden bazı kanlı vak'alar olmuştur. «Kahpe oyuncu» para almak niyetile birinin önünde çökünce, karşıdan diğer biri, «Vay, ben burada iken sen ona oynadın» diye tabancayı çeker ve kadını yerlere sererdi. Bu defa öteki, «Vay sen kadını benim önümde oynadığı için vurdun» diye tabanca veya bıçakla kadını vurana hücum ederdi. Eski Erzurumlular arasında bu yüzden ölenler, yaralanıp aylarca yatanlar veya sakat kalanlar vradır.

Bir de eski devirde Erzurumda beş on kişi birleşir, kandırdıkları bir umumî kadını alarak düzlere, derelere, köylere götürerek oynatırlardı. Biraz evvel bahsettiğimiz kanlı vak'aların en fecileri işte bu âlemlerde görülürdü. Erzurumda şimdi bunlardan eser kalmamıştır.

Erzurumda yalnız erkek meclislerinde değil, kadın âlemlerinde de kadın oynatılırdı. Düğünlerde, yüz yazısı günü kadınlar, erkeklerin ücretle tuttukları kadınları kendi aralarına alarak oynatırlardı. Fakat davetlielre, oynıyan kadının umumî kadın olduğu söylenilmez, bu keyfiyet bilâkis herkesten saklanırdı. Çünkü kadın meclislerine bir umumî kadının alınmış olması ayıp telâkki edilirdi. Ev kadınları, oyunları, işte bu düğünlerde oynayan umumî kadınlardan öğrenirlerdi. Umumî kadınlardan öğrendiği bir oyunu maharetle oynayan ev kadınlarına «Kahpe gibi oynuyor» denilir, onun mahareti bu suretle tasdik edilmiş olurdu.

Erzurumluların inanışına göre, ev kadınının oynadığı oyun, ailenin şere-

fini bozmıyacak şekilde olmak lâzımdır. Onun için kadınlar, evlerinde ve kendi aralarında oyun oynadıkları zaman, oyuna zevk veren birçok hareketleri kasden ihmal etmeyi unutmazlardı. Esasen oyuncu kadınların hareketlerini aynen taklid ve tatbik etmek uzun mümareseyi icap ederdi. Oyuncu kadınlar, bu hareketleri mükemmel surette yapmak için çok çalışırlar, hattâ ihtiyar ve rağbetten düşmüş oyunculardan ders alırlardı. Böyle yeni yetişenlere oyun öğreten ihityar ve vakti geçmiş oyunculara «Pezo» derlerdi.

Erzurumun Türk kadınları arasında oynanan bir oyun da «Folka» dır. Bu oyun, herkes tarafındna bilinmediği gibi, bugün de tamamile unutulmuştur. Çünkü bu oyun eskiden Ermeniler arasında yaygındı ve bunu bilen Türk kadınları, Ermeni komşular arasında yaşamak mecburiyetinde kalmış olanlardır. Eski Erzurumda Ermeni kadınlarına yalnız kendi oyunları oynatılır ve seyredilirdi. Bu oyunlar, umumiyetle Gürcü ve Kafkas danslarının tesiri altında teşekkül etmiş oyunlardı, bunlara «Ahçik» denirdi.

Umumî harpten sonra, Erzuruma Kafkas oyunlarından «Dasni çor» oyunu girmişse de bu oyun, Erzurumda epey değiştirilmiş ve sadeleştirilmiştir. Bu oyunda gözler, ayakların ucuna bakar, kollar ve vücut ileride giden ayağın istikametine meyleder ve bu istikametteki kol da, diğerinden ileride bulunur. Bu hareket, sağlı sollu tekrar edilir ve el parmakları, hafifçe avuç içine doğru bükülür. Oyun müddetince, kollar hareket etmekle beraber bilekten itibaren eller de çalgının âhengine uyarak muntâzaman sallanır. Ayaklar, parmak uçlarından biraz geriye istinad ederler. Arkadaki ayak, ilerideki ayağa uydurularak sürüklenir ve oyuncu döşeme üzerinde muntazam ve kesik hareketlerle kayıyor zannını verir.

Erzurumun bazı köylerinde erkek, kadın karışık oynanan oyunlar da vardır. Burada yeni çıkan türküler için yeni oyunlar icad edilir. Bu da yeni türkünün çalındığı zaman nasıl oynanacağını bilmiyen kadınlar tarafından yapılır. Kadın, türkünün oyununu bilmediği için evvelâ oynamak istemez, sonra gösterilen ısrar üzerine razı olur ve o zaman türkünün âhengine göre hareketler yaparak oynar. Yeni türkülere göre oyun uyduranlar, umumî kadınlardır. Meselâ «Kasap» oyununu eskiden Erzurumda kimse bilmezdi. Bugün kızlar, düğünlerde:

Kasabımın yanağı al

Diye türkü söylenirken serçe parmakla aya arasındaki mesafe en azı olmak şartile parmaklarını bükerek ellerini yüzlerniden hafifçe ve gayet nazikâne arkaya savururlar. Yeni oyunlar zamanla bozulur, değiştirilir. Fakat asıl yerli Erzurum oyunlarının esasları ve hattâ teferruatı değiştirilemez. Ay-

BURSADA TÂNİELER

Müşahede

[Tarikat, hakikat, marifet bunun gibidir. Feyziyâb olmak için filân
[ustanın çırağı izin ister.

[Şeyh Efendi, Ahi Baba, yiğit başı, ihtiyar ustalar, ne buyurursunuz?
[Şeyh Efendi diye: Ustanın çırağı san'atinde mahir midir, ustası mahirdir
[diye. Ustalar, bu kalfadan hoşnut ve razı mısınız? Hoşnut, razıyız diyeler.
[Çavuş kulağından tuta. Şeyh Efendi Ahi Babanın ellerin öptüre, iki âyet
[kadar Kur'an okuya, الحمد لله رب العالمين diye muahharen euzü besmele ile
[başlaya, salâti münciyye okuya, okuduğumuz Kur'anı azimüşşan ve getir-
[diğimiz salâvatı şerifeyi hak celle ve alâ dergâhı izzetinde kabul ve mak-
[bul eyleye âmin. Ve hazreti habibullah sallâllahü aleyhi vesellem hazret-
[lerinin pâk, münevver, mutahhar, musaffâ, mücellâ, aziz, lâtif ruhü şerif-
[lerine Mevlâ vâsıl eyleye âmin. Ruhu resulullahı bu meclisten haberdar
[eyleye. Meclisimizi meclisi rahmet eyleye. Pîri pîrân, aziz azizân, serçeş-
[me sultan, sahibi erkân, ahi evran, pîrü pagan Şeyh Mahmut Gazi ibni
[Abbas ruhu şeriflerine Mevlâ vâsıl eyleye. Himmetlerini üzerimizde
[dâim eyleye. Ehli şüd, ehli fünun, erkân erenler ervahlarına Mevlâ vâsıl
[eyleye. Ve bu tariki erkândan gelmiş geçmiş yiğit başılar, ahiler ve dua-
[cılar ve üstadlarımızın ruhu şeriflerine Mevlâ vâsıl eyleye. Azâbı kabre gi-
[riftar olanlar varsa def'ü ref'eyleye. Dünyada olan üstadlarımızın kisbü
[kârlarına Cenabı Allah Halilürrahman berekâtile bereketler ihsan eyleye.
[Ömürlerine bereket, kendilerine kuvvet, hayırlı rızıklar ile merzuk eyleye.
[Bu tariki erkândan peştemal kuşanıp destur alan kalfaları mübarek eyla-
[ye. Âdâyı din olanların nesillerini perişan, kendilerini hor ve hakir eyleye.
[Hak celle ve alâ hazretleri el'an sâkin olduğumuz beldemizi ve sair bilâdı
[dahi kahtü galâdan ve tâûn ve vebâdan, âfâtı semâdan ve âfâtı arziyeden
[Mevlâ cümlemizi hıfzü himaye eyleye. Sübhane rabbike rabbil'izzeti ammâ
[yasıfûn...

[Yol nedir, erkân nedir derlerse, yol kelimei tevhid lâilâhe illâllah.
[Erkân nedir derlerse muhammedün resulullah, nerede revân oldun derlerse

---

nî oyunu oynayan iki oyuncunun farkı olabilirse de, bu, oyunun değiştirildi-
ğine değil, oyunculardan birinin mahir, diğerinin acemi olduğuna delâlet eder.
Acemi de, bir gün gelecek, asıl oyunu bütün teferruatile öğrenmiş olacaktır.

Sırrı Bilge

[gök kubbe altında, yeşil semâda, ilmi şeriat tahtında revân olduk deyin.
[Beline üç düğüm düğüldü, evvelki düğüm Allahın birliğine işaret, ikinci
[düğüm peygamberimiz alessalâtü vesselâm hazretlerine işarettir, üçüncü
[düğüm Cebrail aleyhisselâma aittir.

[اعوذ بالله من الشيطان الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم . الحمدالله رب العالمين والصلاة والسلام
[dua edelim. Allahı azimüşşanın بارك الله . على رسول محمد واله وصحبه اجمعين
[varlığı için, birliğiçün, habibullah sallâllahü teâlâ aleyhi ve sellem efendi-
[miz hazretlerinin pâk, münevver, mutahhar, musaffâ, mücellâ, aziz, şerif,
[lâtif, mübarek ruhı şerifi için âli evlâd, eshab, çaryâr, şehidanı Kerbelâ er-
[vahları için ve hazreti Âdem sun'ullah ve hazreti Şit nebiyallah ruhı şerifleri
[için ve hazreti Davud halifetullah, hazreti İbrahim halilullah ervâhı şerifleri-
[çün, hazreti Musâ [hakimullah, hazreti İsâ ruhı bihayyillâh ervahlariçün,
[yüz yirmi dört bin peygamberânı izâm ve üç yüz on üç resuli kirâm, dört
[bin dört yüz kırk dört tabakatı erenler ervahlariçün İbni Abbas, Sâdi Vak-
[kas, eshabı hâs, Selmânı Fâris ervahlariçün, ulemayi şeriat ve tarikat, pîrâ-
[nı kiram ervahlariçün, ehli sünnet, ehl ifütüvvet, meyân beste ve kemer bes-
[te ervahlariçün ve bu tarikat erkânından gelmiş geçmiş yiğit başı ve ahi üs-
[tadlar ve duacılar ervahlariçün, âhirete irtihal eden üstadlarımızın kabirle-
[rin ıpürnur eyleyip, taksiratlarını affeyleyip dühuli cenan eyleye. Dünyada
[olan üstadlarımızın kârü kisiblerine Halilürrahman berekâtı ile Cenabı Al-
[lah hayırlı rızıklar ihsan eyleye, tûlü ömür ile muammer eyleye. Min evve-
[lihi Âdem ilâhâzihi cümlesine gark garikı rahmet eyleye. Pîri pîran, azzii
[azizân, Serçeşme sultan, sahibi erkân, ehli evran, pirimizin ruhiçün, hükû-
[met ve milletime selâmet ve muzafferiyetler ihsan eyleye. Âdâyi din olan-
[ların nesillerini perişan, kendilerini hor ve hakir eyleyip dini Muhammedîye
[selâmet ve nusret ihsan eyleye. Halk sübhanehu ve teâlâ hazretleri huccacı
[müslimine berren ve bahren bissıhha vel'âfiye avdetler ihsan eyleye. Ha-
[yırlar celbiçün, şerler def'içün, fâsik, münâfık ve münkirler ıslahiçün, âhır
[ve âkıbet hayır olmaklığımız için, hazır cemaatin gönlü muradiçün vakit ve
[saati mübarek içün, resulullah sallâllahü aleyhi ve sellem efendimiz hazret-
[lerinin ruhı şerifi içün ve kâffei ehli iman, ümmeti Muhammed ervahlariçün
[rızâen lillâhi fatiha.].

Tevekkül ve huşû ile dinlenen bu duadan sonra esnafın en yaşlısı peş-
temal kuşanacak olan kalfanın ustasına dönerek sordu:

— ...... kalfa, san'atinin ehli midir?

Usta cevap verdi:

KİLİSTE AD VERME ÂDETLERİ

I

Kiliste, doğan çocuklara en çok şu adlar verilir: Mehmet, Ahmet, Mustafa, Abdullah, Ökkâş, Vâkıf, Durmuş, Aliye, Adviye, Saliha, Fatma, Zakide, Durdu.

Burada göbek adı yoktur. Ezan adı vardır. Aileden en büyük ve en dindar olanı abdestli olarak çocuğu kucağına alır ve kıbleye dönerek ezan okuduktan sonra çocuğun sağ kulağına, konulacak ismi üç defa çağırır.

Cedlerin ismini çocuklara vermek âdeti hemen umumiyetle vardır, buna da sebep, çocuklara verilen isimler her söylendikçe ve anıldıkça ismi çocuğa verilen kimseye rahmet yağar itikadıdır.

Cedlerin ismi verilmiyecekse, ana ve baba bazan hoşlarına giden bir ismi seçer, hazırlarlar.

Uzun müddet çocuğu olmıyan aileler, evvelleri etrafta veli ve nebi tanınan bir zatin mezarını ziyaret ederek doğacak erkek çocuklarına onun adını

— Evet.

Şeyh Efendinin işareti üzerine kalfalar ve çıraklar, esnafın en yaşlısının ve ustasının ellerini öptüler, ihtiyar usta:

— Allah mübarek etsin oğlum. San'atinde doğru ol!

Türbeden çıkıldı, yine önde Şeyh bulunduğu halde tekbirler alınarak namaz kılınan çınar ağacının altına gelindi. Başta yaşlı ustalar olmak üzere büyük bir halka teşkil olunarak oturuldu. Şeyh Efendi, peygmberlerin isimlerini zikrederek yavaş yavaş ilerlemeğe başladı. Her adımda bir peygamber ismi zikrolunuyordu. Şeyhin arkasında, bellerine ipek peştemallar kuşatılmış olan yeni ustalar, onların arkasında da kalfalığa terfi etmiş olan çıraklar birbirinin ardınca ilerlediler. Sonra Şeyh, muhtasar bir dua daha okudu ve oturdu.

Ortaya bir rahle kondu. Güzel sesliler etrafına dizildiler ve çınar ağacının gölgesinde bir mevlûd okundu.

Yeni ustalar herkes tarafından tebrik edildi ve sonra herkes yavaş yavaş şehre doğru inmeğe başladılar.

Dr. Osman Şevki Uludağ

vermeyi (Adak) adarlar ve doğan çocuklarına onun adını verirlerdi. muhitimizde Ökkâş adının çok konulmasına sebep, Kilisin dokuz saat şimali garbisinde sahabeden (Hazreti Ökkâş) ın mezarının bulunmasıdır. Çocuğu yaşamıyan aileler de çocuklarına erkek ise Vakıf, Durmuş, Duran, kız ise Vakıfa, Durdu isimlerini verirler.

Muhitimizde adsız çocuk yoktur.

II

Çocuklara doğumlarının yedinci günü ad konulur. Bu yedi gün beklenmezse, doğumla ad konma arasında üç ezan okunmuş olması şarttır. En makbul ve muteber gün cumadır. Ad koyacak zat, cuma namazını kıldıktan sonra gelip ad takar. Merasim yapılmaz, ana ve babasının bir şey bağışlaması âdeti yoktur. Ad konulurken çocuk, ad koyacak kimsenin kucağında bulunur.

III

«Çocuk, ad sahibinden bir batman huy alır» derler.

Bir mecliste hazır bulunmıyan uzağa gitmiş kimse, anıldığı vakit dost ise Allah selâmet versin, düşman ise adı batsın, yere girsin, Allah getirmesin derler. Ölülerden anılan düşmansa (sinine ateş yağsın), dostsa (toprağı bol olsun) derler. Mecliste ölü ile adaş biri bulunursa (ömrü sana) denir.

Şimdi adaşlık hakkında hiç bir telâkki yoktur. Eskiden vardı, bunu da bir misalle arzedeyim: Benim ihtiyar ve ahbap bir adaşım var, kahvesine uğradığım vakit garsonlara tenbih eder: «Benim ad kardeşim geldi, hizmetine iyi bakın» der.

IV

Muhitimizde telâffuz farkı aşağıdaki şekildedir:

Aslı	**Kasabada**	**Köylerde**	
Mehmet	Mehmet, Mahli, Memiş	Maho, Mamo	Muhammet
Hatice	Hatice, Haççe	Hace, Haco	Haddüç
Fatma	Fatıma, Fatma	Fato, Fate	Fattum

Kilis: 27 - X - 1929

Sait Tazebayoğlu

HATAY HALK ŞAİRLERİ

Hatay, halk şairlerinin çokluğu bakımından zengin bir yurd parçasıdır. Yetiştirdiği kıymetli halk şairlerinden bir kısmı ölmüş, bir kısmı ise hâlen sağ olup terennümlerine devam etmektedirler. Bunların türkü ve koşmaları, halkın dilinde büyük bir canlılıkla yaşamaktadır. Bilhassa köy eğlence ve düğünlerinde, bu türküleri terennüm eden saz şairlerinin halktan gördükleri rağbet, değerleri ile uygun olarak çok büyüktür.

Hatay halk dilinin ve şivesinin, kulağa tatlı gelen bir inceliği, akıcılığı, samimiyeti; kısaca, bir içtenliği, cana yakınlığı vardır. Diğer bir üstünlüğü de halk dili ile saz şairlerinin türkülerini terennüm ettikleri dil ve şivenin yakınlığı, hattâ aynılığıdır. Onun için, türkü ve koşmaları şive hususiyetlerini aynen muhafaza ederek tesbite çalıştım. Bir de halk şiirleri için «Sözlük» hazırlamaktayım.

Bu sahadaki çalışmalarımı, etraflıca izahat ve birçok parçalarla, yakında, «Hatay halk şairleri» adlı bir ciltte toplamak istiyorum.

Bugün Hatayda, Kırıkhan kazasının Delibekirli köyünden Murat Mustafa oğlu Âşık Hüseyin'in eserlerinden birkaç parça vereceğim.

Âşık Hüseyin, (30) yaşlarında, rençberlikle geçinen, ev bark, çoluk çocuk sahibi, biraz utangaç, konuşması, gülüşü, esmerliği cana yakın bir Türk çocuğudur. Okuyup yazması olmayıp, tamamen realist bir halk san'atkârıdır.

Not: Hüseyinin deyişine göre; bu şarkıyı, iki sene evvel, «Kurtlu» köyünde, «Kıcı» köyüne düğüne gelen «Döne» isimli kızı damda görerek onun üstüne söylemiş:

I

Yalan dünya güzel görsün güzelden
Âlem sever ceren [1] gibi gezenden
Kadir mevlâm sakla şunu nazardan
Ay gibi parlıyor yüzü Dönenin.

Kuluncumda mor belikler görünür
Giyinmiş de kız karşıda salınır
Hakkın öğdüğüne can mı dayanır?
Bütün şavkı tuttu bizi Döne'nin.

---

[1] Ceylân.

Senin gibi türermola [2] diyarda
Sandım göle turna kondu seherde
Görenlerin ahdi, kız kalır sende,
Eritir canları nazı Döne'nin.

Sordum ellerini Kıcı [3] dan derler,
Gücenme yoktur ya, âşık metheyler,
Dünyadincinir mi [4] o saran kollar
Duyanı yakıyor sözü Döne'nin.

Âşık Hüseyin kendi sözün bildirir
Ceren gibi kız gerdanın kaldırır
Gördüğü adamı bakar öldürür
Şu dünyaya değer gözü Döne'nin.

II

Dört hatun isterim huri gılmandan
Dört tane cariye kul da isterim.
Yüz kuzgun kır, yüz yağız, yüz tane doru
Yüz habeş, yüz tane al da isterim [5].

Sen benim alnıma karalar yazma
Bu malı verişin [6] doğrudan azma
Bir samur kürk ilen bir parlak çizme
Belime bir acem şal da isterim.

Sandıkta bin liradan hem olsa ayan
Muhanet kullara eğdirmem boyun
Beş yüz mayaz [7] keçi, bir sağmal koyun
Yüz sakar camız [8] da gölde isterim.

---

[2] Türer mi ola; dünyaya gelir mi acaba?
[3] Kıcı, buralarda bir köy ismi.
[4] Dünyada incinir mi.
[5] Bunlar at renkleridir.
[6] Verince.
[7] Sütü bol.
[8] Sakarca eti yenir bir kuş ismi.

Odalarım olsa halı yazılı [9]
Çıksa sofralarım üstü kurulu
Binsem göv kır ata yanı tazılı
Tor şahan atmaca kolda isterim.

Devlet kuşu gelip başa konamaz
Bunu dersen seni kimse kınamaz [10]
Boynumun borcu beş vakit namaz
Kelâmı kadimden dilde isterim.

Âşık Hüseyin derde fazla birazı
Mahşer günü kurulacak terazi
Yeter kalan [11] şu dünyanın mirazı
Cennete gitmeğe yol da isterim.

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Sinemi yakıyor kaşların senin
Gece gündüz durmaz daim ağlarım
Kurumaz gözümde yaşların senin.

Benden selâm söylen gözü karama
Bilenmiş kirpikler batar sineme
Düş benim arkama gidek haneme
Uygun değil imiş eşlerin senin.

Sevmeğe münasip sunanın boyu
Akıyor yamaktan oğulun balı [12]
Ben senin derdinden deloldum [13] dedi
Bağlı mı bir yerde başların senin

Bir şey desem cilvelenir nazlanır
Bir söz duysan beyaz benzin tazlanır [14]
Yar koynuna yuva yapar gizlenir
Dudu mu, kumru mu kuşların senin.

---

[9] Döşeli
[10] Kınamak = ayıplamak.
[11] Yeter artık, kâfi demek.
[12] Makbul olan taze, petekli bal.
[13] Del ioldum deli.
[14] Beyaz benzin tozlanması, yani rengin sararması.

Aşık Hüseyin derde netse, neylese
Cilve satsa şu karşımda oynasa
Ekmek ile dürüm [15] etse çiğnese
İncitmez gövdemi dişlerin senin.

Bunu, Delibekirli'de bir kıza söylemiş:

III

Şu yalan dünyada bir tane gördüm
Sallanıp da bütün ele [16] naz eder
Telli fesi bir tarafa eğdirmiş
Mah yüzünde zülüfleri saz eder.

Sallanıp geziyor eller sunası
Gözler kamaşıyor ceren siması
Çeşit çeşit ağ ellerin kınası
Korkarım ki eller [17] sana göz eder.

On beş on altıda billim [18] yaşını
Kötüler sarmasın elmas taşını
Gece gündüz dolanırım peşini
Korkarım ki istemezler söz eder.

Gözleri yıldızda benziyor aya
Ne kıymet kesseler az olur sana
Gözleri karalar hor bakman bana ...
Âşık Hüseyin daha on beş kız eder.

... Ethem Yılmaz Ergenekon

[15] Dürüm, ekmek, peynir vesaire ile yapılan ve elde yenen ekmek parçası.
[16] El, burada memleket mânasına.
[17] El, burada yabancı mânasına.
[18] Bilirim.

EREĞLİ MANİLERİ

Ayvanın dalındayım
Ayva toplamaktayım
Yârimi görmeyince
Her gün ağlamaktayım.

Arpa ektim biçerim,
Yolum budur geçerim
Sen orada gül, oyna
Ben hasretlik çekerim.

Atım atım harlayor,
Bastığı yer parlayor,
Yârim suya giderken
Kollarını sallayor.

Ayağındaki mestler,
Yere vurmadan sesler
Senin gibi güzeli,
Adam cebinde besler.

Ay buluda, buluda..
Mendil serdim şu duda
Açtım baktım yorganı,
Elâ gözlüm uykuda.

Aman aman Yozgatlı,
Şeftalisi pek tatlı
İstedim de vermedi;
Ne çok malı kıymetli.

Alçak yüksek tepeler,
Yağmur yağar sepeler
Çam dibinde oturur,
Mavizerli çeteler..

Altun tabakta reçel
İyi gün gelir geçer
Kötü yare düşenin
Ah ile ömrü geçer.

Alçacık duvar üstü
Mendilim suya düştü
Mendilimi alırken
Kız gönlüm sana düştü..

Ateş aldım ocaktan;
Ölüyorum sıcaktan
Ne gâvurun uşağı,
Bırakmıyor kucaktan.

Boğazımda incim var
Sol böğrümde sancım var
Allah, alma canımı,
Gurbet ilde yolcum var.

Bir ok attım zeytine
Zeytinin irisine
Ben meylimi vermişim
Ellerin iyisine.

Bahçesine üzüm var
Eğlen, bir çift sözüm var
Senden aldım arzumu;
Kardeşinde gözüm var.

Belimde silâhım var,
Güzellerde ahım var
Yâr olmaz kimse bana,
Benim ne günahım var.

Cebinde çakısı var
Lavanta kokusu var
Dün gece koynumdaydı
Ne baygın kokusu var.

Çoban gitti koyuna,
Kaval takmış boynuna
Ergen kızın günahı;
Anasının boynuna..

Derelerin ayazı,
Gül memenin beyazı..
Gül memenin üstünde,
Kılsam bayram namazı..

Denizdeki kayıklar
Suda oynar balıklar
On beşindeki kızlar
Koca diye sayıklar.

Evleri kayalıkta
Ben kaldım aralıkta
Şeftali istenir mi?
Böyle kalabalıkta.

Eğdim kiraz dalını
Sardım beyaz gelini
A kız ömrün çok olsun
Bildin bekâr halini.

Eğdim kiraz dalını
Saydım yapraklarını
Yârim hamamdan çıkmış
Öptüm yanaklarını.

Eteğimde üzüm var
Eğlen sana sözüm var
Eller ne derse desin,
Benim sende gözüm var.

Elmayı daldan düşür
Dibinde kahve pişir
Her bir kahve içerken
Beni kalbine düşür.

Elmayı dizde gördüm,
Sürmeyi gözde gördüm
On iki kadın sevdim;
Safayı kızda gördüm.

Zeytin yaprağın dökmez
Muhabbet candan gitmez
Gözlerim seni gördü
Başkasına hayretmez.

Yürü svediğim yürü
Kalma eşinden geri;
Zehir olsa içerim
Göksünden akan teri.

Gökte yıldız yüz altmış
Kaşların kalem çatmış
İnsanları topraktan
Seni nurdan yaratmış.

Gemilerin sereni
Gelen kimin gelini
Nerelere gömmeli ?
Âşıklıktan öleni.

Gidiyorum sivasa ben
Dayanamam naza ben
İnşallah kavuşurum
Gerdanı beyaza ben.

Gidiyorum yolum ırak
Beni dilinden bırak
Yedi yıl hizmet ettim
Etmedin beni çırak.

Vardım pınar başına
Sabun koydum taşına
Annesi kurban olsun
Kızının oynaşına.

Hamur aldım tekneden
Üzerime dökmeden
Kız uçkuru bağlama
Benim işim bitmeden.

İmamın cübbesine
Bayıldım cilvesine
Kızla pazarlık olmaz;
Yalvarın annesine.

Saat taktım boynuna
Giremedim koynuna
Öpeceğini bilseydim,
Sarılırdım boynuna.

Mendilimin saçağı
Güvercinin bacağı
Kuş tüyünden yumuşaktır
Sevgilimin kucağı..

Martine sürdüm fişek
Büyümüştür küçücek
Kız sana haram olsun
Bensiz yattığın döşek.

Ziya Günalp.

Bulak başı saz olur...
Deste deste kız olur..
Seveceksen kızı sev;
Gelin hilebaz olur.
(Kars'ta duyuldu).